Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [*MICHAL BOBEK*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2020. gada 9. jūlijā [1]

Lieta C-526/19

Entoma SAS
pret
Ministre de l'Économie et des Finances,
Ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation

(*Conseil d'État* (Valsts padome, Francija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Pārtikas nekaitīgums – Jauni pārtikas produkti un jaunas pārtikas produktu sastāvdaļas – Regula (EK) Nr. 258/97 – 1. panta 2. punkts – Pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem – Nesadalīti insekti, kas paredzēti lietošanai cilvēku uzturā – Regulas materiālās piemērošanas jomas interpretācija

I. Ievads

1. Vai insekti ir jauni pārtikas produkti? Cilvēces vēsturē tie noteikti nav. Tomēr Savienības tiesību skatījumā atbilde nav tik skaidra. Varbūt var pieņemt, ka līdz 1997. gada 15. maijam, attiecīgajam datumam, kas paredzēts Regulā (EK) Nr. 258/97 [2], insekti "lielā apjomā [nebija tikuši] izmantoti cilvēku patēriņam [uzturā] Kopienā". Neraugoties uz minēto, vai miltumelnuļus, siseņus un circeņus ir iespējams vienlīdz piesaistīt jaunu pārtikas produktu, par kuriem šajā lietā tiek uzdots jautājums, definīcijas otrajai daļai, proti, ka tie ir "pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem"?

2. Manuprāt, nevar. Tomēr Francijas un Itālijas valdības ir skaidri aicinājušas Tiesu tiesas ceļā aizpildīt to, ko tās uzskata par Savienības likumdevēja 1997. gadā pieļautu nepilnību. Nevar ignorēt aicinājumu, kad tas *a fortiori* attiecas uz tādiem kulinārijas baudījumiem kā tie, kas apskatīti šajā lietā. Tomēr var – un šajā gadījumā tas ir jādara – pieklājīgi atteikties no šī aicinājuma, norādot uz robežām tam, ko joprojām varētu saukt par skaidras atvasinātas tiesību normas "tiesas interpretāciju", un to, kas kļūst par tās *ex post* pārrakstīšanu.

1 Oriģinālvaloda – angļu.

2 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (1997. gada 27. janvāris), kas attiecas uz jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām (OV 1997, L 43, 1. lpp.).

II. Tiesiskais regulējums

A. Savienības tiesības

1. Regula Nr. 258/97

3. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 258/97, kas attiecas uz jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām, preambulas 1. apsvērumā ir noteikts šādi: "[..] atšķirības atsevišķu valstu tiesību aktos attiecībā uz jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām var traucēt pārtikas produktu brīvu apriti [..] [un] radīt nevienlīdzīgus konkurences apstākļus, tādējādi tieši iespaidojot kopējā tirgus darbību."

4. 2. apsvērums ir formulēts šādi: "[..] lai aizsargātu sabiedrības veselību, ir jānodrošina, ka jaunus pārtikas produktus un jaunas pārtikas produktu sastāvdaļas pirms to izlaišanas Kopienas tirgū pakļauj vienotai drošuma novērtēšanas procedūrai [..]."

5. Atbilstoši Regulas Nr. 258/97 1. panta sākotnējai versijai [3]:

"1. Šī regula attiecas uz jaunu pārtikas produktu vai jaunu pārtikas sastāvdaļu laišanu tirgū Kopienā.

2. Šo regulu piemēro, laižot tirgū Kopienā pārtikas produktus un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras līdz šim Kopienā ievērojami nav izmantotas un kuras atbilst šādām kategorijām:

a) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras satur ģenētiski modificētus organismus vai sastāv no ģenētiski modificētiem organismiem, kā to paredz Direktīva 90/220/EEK;

b) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras ražotas no ģenētiski modificētiem organismiem, bet nesatur ģenētiski modificētus organismus;

c) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas ar jaunu vai apzināti modificētu pirmatnējo molekulāro struktūru;

d) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras sastāv vai ir izdalītas no mikroorganismiem, sēnēm vai aļģēm;

e) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras sastāv vai ir izdalītas no augiem, un pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem, izņemot pārtikas produktus un pārtikas produktu sastāvdaļas, kas iegūtas ar tradicionālo vairošanos vai pavairošanu un kam ir nekaitīga pārtikas produktu lietošanas vēsture;

f) pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kurām piemērots pašlaik neizmantots ražošanas process, ja šis process izraisa ievērojamas izmaiņas pārtikas produktu vai pārtikas produktu sastāvdaļu sastāvā vai struktūrā, kas ietekmē to uzturvērtību, vielmaiņu vai nevēlamu vielu līmeni.

3. Vajadzības gadījumā ar 13. pantā izklāstīto procedūru var noteikt, vai pārtikas produkts vai pārtikas produktu sastāvdaļa iekļaujas šā panta 2. punkta jomā."

3 Pieņemta 1997. gadā un publicēta OV 1997, L 43, 1. lpp. Tomēr ar secīgiem regulā izdarītiem grozījumiem 2. punkta a) un b) apakšpunkts ir izlaists. To saturs ir faktiski pārņemts citos atvasinātos tiesību aktos.

6. Atbilstoši Regulas Nr. 258/97 3. panta 1. punktam:

"Pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, uz ko attiecas šī regula, nedrīkst:

– apdraudēt lietotāja [patērētāja] veselību,

– maldināt lietotāju [patērētāju],

– atšķirties no pārtikas produktiem vai pārtikas produktu sastāvdaļām, ko paredz ar tiem aizstāt, tiktāl, ka uzturvielu ziņā to normāls patēriņš būtu neizdevīgs lietotājam [kuru aizstāšanai tās ir paredzētas tādā mērā, ka to parastais patēriņš uzturvielu ziņā nebūtu izdevīgs patērētājam]."

7. Saskaņā ar tās pašas regulas 12. pantu:

"1. Ja dalībvalsts ir ieguvusi jaunus vai pārvērtējusi jau zināmos datus un tai ir pietiekams iemesls secināt, ka cilvēku veselību vai vidi var apdraudēt pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, uz kuriem attiecas šī regula, dalībvalsts var savā teritorijā uz laiku pārtraukt vai ierobežot attiecīgo pārtikas produktu un pārtikas produktu sastāvdaļu tirdzniecību un izmantošanu. Dalībvalsts, pamatojot savu lēmumu, tūlīt par to informē pārējās dalībvalstis un Komisiju.

2. Komisija, cik iespējams drīz, izskata 1. punktā minētos pierādījumus Pārtikas produktu pastāvīgajā komitejā; tā veic atbilstīgos pasākumus [valsts pasākuma apstiprināšanai, grozīšanai vai atcelšanai] saskaņā ar 13. pantā izklāstīto [noteikto regulatīvo] procedūru. Dalībvalsts, kas pieņēmusi 1. punktā minēto lēmumu, to var paturēt spēkā, līdz pasākumi stājas spēkā."

2. Regula 2015/2283

8. Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2015/2283 (2015. gada 25. novembris) par jauniem pārtikas produktiem Regula Nr. 258/97 ir atcelta no 2018. gada 1. janvāra.

9. Regulas 2015/2283 preambulas 6. apsvērumā ir paredzēts šādi:

"Jauna pārtikas produkta esošā definīcija Regulā (EK) Nr. 258/97 būtu jāprecizē un jāatjaunina ar atsauci uz vispārējo pārtikas definīciju, kas iekļauta Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 178/2002."

10. Regulas 2015/2283 preambulas 8. apsvērumā ir noteikts:

"Šīs regulas darbības jomai principā ir jāpaliek tādai pašai kā Regulas (EK) Nr. 258/97 darbības jomai. Tomēr, pamatojoties uz zinātnes un tehnoloģiju sasniegumiem, kas gūti pēc 1997. gada, ir atbilstīgi pārskatīt, precizēt un atjaunināt pārtikas produktu kategorijas, kas uzskatāmas par jaunu pārtikas produktu kategorijām. Minētajās kategorijās būtu jāiekļauj arī insekti un to daļas. [..]"

11. Regulas 2015/2283 2. panta 1. punktā ir noteikts, ka "šo regulu piemēro jaunu pārtikas produktu laišanai tirgū Savienībā".

12. Regulas 2015/2283 3. panta 2. punktā noteiktajās definīcijās "jauni pārtikas produkti" a) apakšpunktā ir definēti šādi:

"jebkurš pārtikas produkts, kas Savienībā nav nozīmīgā apjomā izmantots cilvēku uzturā pirms 1997. gada 15. maija, neatkarīgi no datuma, kurā dalībvalstis pievienojās Savienībai, un kas ir vismaz vienā no šādām kategorijām:

[..]

v) pārtikas produkts, kas sastāv, ir izdalīts vai ražots no dzīvniekiem vai to daļām, izņemot pārtikas produktu, kurš ražots no ar tradicionālu pavairošanas praksi iegūtiem dzīvniekiem, kas Savienībā izmantota pārtikas ražošanai pirms 1997. gada 15. maija, un pārtikas produktiem no minētajiem dzīvniekiem ir pārtikas nekaitīgas lietošanas vēsture Savienībā;

[..]."

13. Regulas 2015/2283 35. panta "Pārejas pasākumi" 2. punktā ir noteikts šādi:

"Pārtikas produktu, kas neietilpst Regulas (EK) Nr. 258/97 darbības jomā, kas ir likumīgi laists tirgū līdz 2018. gada 1. janvārim un kas ietilpst šīs regulas darbības jomā, var turpināt laist tirgū, līdz saskaņā ar šīs regulas 10.–12. pantu vai 14.–19. pantu tiek pieņemts lēmums attiecībā uz pieteikumu atļaujas saņemšanai par jaunu pārtikas produktu vai paziņojumu par tradicionālās pārtikas produktu no trešās valsts, un minētais pieteikums vai paziņojums attiecīgi ir iesniegts līdz datumam, kas paredzēts saskaņā ar šīs regulas 13. vai 20. pantu pieņemtajos īstenošanas noteikumos, bet ne vēlāk kā 2020. gada 2. janvārī."

III. Fakti, tiesvedība valsts tiesā un prejudiciālais jautājums

14. *Entoma* (turpmāk tekstā – "apelācijas sūdzības iesniedzējs") ir uzņēmums, kas tirgo produktus, kuri sastāv no miltumelnuļiem, siseņiem un circeņiem un kuri paredzēti lietošanai cilvēku uzturā nesadalītu insektu veidā.

15. Ar *préfet de police de Paris* (Parīzes policijas prefekts, Francija) 2016. gada 27. janvāra rīkojumu tika apturēta šo produktu laišana tirgū un tika uzdots tos izņemt no tirgus līdz brīdim, kad tiks saņemta atļauja to laišanai tirgū saskaņā ar novērtējumu, kura mērķis ir pierādīt, ka tie nekādā veidā neapdraud patērētāju veselību.

16. Apelācijas sūdzības iesniedzējs par šo rīkojumu iesniedza atcelšanas prasību *tribunal administratif de Paris* (Parīzes Administratīvā tiesa, Francija). Ar pēdējās minētās [tiesas] 2017. gada 9. novembra spriedumu prasība tika noraidīta. 2018. gada 22. martā *Cour administrative d'appel de Paris* (Parīzes Administratīvā apelācijas tiesa, Francija) noraidīja apelācijas sūdzības iesniedzēja iesniegto apelāciju.

17. Iesniedzējtiesā *Conseil d'État* (Valsts padome, Francija), kurai iesniegta apelācijas sūdzība par tiesību jautājumiem, apelācijas sūdzības iesniedzējs jo īpaši apgalvoja, ka otrās instances tiesa esot pieļāvusi tiesību kļūdu, uzskatot, ka uz tās produktu tirdzniecību attiecas Regula Nr. 258/97. Tomēr nesadalīti insekti, kurus pašus ir paredzēts lietot uzturā, tikuši izslēgti no [šīs regulas] piemērošanas jomas. Attiecībā uz nesadalītiem insektiem tiekot izmantoti Regulas 2015/2283 35. panta 2. punktā paredzētie pārejas pasākumi. Savukārt Ekonomikas un finanšu ministrija apgalvoja, ka Regula Nr. 258/97, kuras izvirzītais mērķis ir sabiedrības veselība, attiecoties arī uz nesadalītiem insektiem, jo to patēriņš esot tikpat riskants kā pārtikas produktu sastāvdaļu, kuras izdalītas no dzīvniekiem, lietošana uzturā.

18. Šajos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos *Conseil d'État* (Valsts padome, Francija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

"Vai 1997. gada 27. janvāra Regulas [Nr. 258/97] 1. panta 2. punkta e) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tā piemērošanas jomā ir iekļauti pārtikas produkti, kas sastāv no nesadalītiem dzīvniekiem, kurus pašus ir paredzēts lietot uzturā, vai arī tas ir piemērojams tikai pārtikas produktu sastāvdaļām, kuras izdalītas no insektiem?"

19. Rakstveida apsvērumus ir iesniedzis apelācijas sūdzības iesniedzējs, Francijas un Itālijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

IV. Vērtējums

20. Šie secinājumi ir strukturēti šādi. Lai gan gandrīz nav šaubu par to, ka uz nesadalītiem dzīvniekiem, ieskaitot insektus, tagad patiešām attiecas jaunā Regula 2015/2283 (A), tas pēc formulējuma acīmredzami nebija attiecināms uz Regulu Nr. 258/97 (B). Turklāt atvasināta tiesību akta piemērošanas jomas teleoloģiskai paplašināšanai pretēji tās skaidram formulējumam, kā to būtībā ierosina Francijas un Itālijas valdības, manuprāt, ir sakars nevis ar pašreizējā teksta interpretāciju, bet gan ar faktisku jauna teksta rakstīšanu (C).

A. Regulas 2015/2283 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta v) punkts

21. Mazliet neierastā veidā sākšu ar tiesību aktu, kas šajā lietā *nav piemērojams*: Regulu 2015/2283, kas saskaņā ar tās 36. pantu stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī, un tajā ietverto jauno pārtikas produktu definīciju.

22. Ar jauno "jaunu pārtikas produktu" definīciju, kas ietverta Regulas 2015/2283 3. panta 2. punkta a) apakšpunktā, tiek noteikti divi kumulatīvi kritēriji: i) jebkurš pārtikas produkts, kas Savienībā nav nozīmīgā apjomā ticis izmantots cilvēku uzturā pirms 1997. gada 15. maija, *un* ii) kas ietilpst vismaz vienā no 3. panta 2. punkta a) apakšpunktā minētajām desmit kategorijām.

23. No šī saraksta uz šo lietu attiecas v) punkts. Šajā kategorijā ietilpst "*pārtikas produkts, kas sastāv, ir izdalīts vai ražots no dzīvniekiem vai to daļām*, izņemot pārtikas produktu, kurš ražots no ar tradicionālu pavairošanas praksi iegūtiem dzīvniekiem, kas Savienībā izmantota pārtikas ražošanai pirms 1997. gada 15. maija, un pārtikas produktiem no minētajiem dzīvniekiem ir pārtikas nekaitīgas lietošanas vēsture Savienībā [4]".

24. Insekti, iespējams, nav pašsaprotama izvēle lietošanai cilvēku uzturā. Tomēr tie ir (bezmugurkaulnieki) dzīvnieki. Nesadalīti miltumelnuļi, siseņi un circeņi tādējādi nepārprotami ir pārtikas produkti, kas *sastāv no* dzīvniekiem vai ir *ražoti no* tiem. Turklāt, atmetot jokus par (ne)tīšu lietošanu, jāatzīst, ka insekti Savienībā pirms 1997. gada 15. maija nav tikuši lielā mērā izmantoti cilvēku uzturā. Turklāt preambulas 8. apsvērumā ir skaidri noteikts, ka "pārtikas produktu kategorij[ās], kas uzskatāmas par jaunu pārtikas produktu kategorijām[,] [..] būtu jāiekļauj arī insekti un to daļas [..]".

25. Tādējādi saskaņā ar jauno kārtību – nesadalīti insekti, kas paredzēti lietošanai cilvēku uzturā, ir iekļauti Regulā 2015/2283. Iemesls, kāpēc šī kārtība, kas šajā lietā nebija piemērojama, tiek minēta vispirms, ir divējāds.

4 Mans izcēlums.

26. Pirmkārt, Francijas un Itālijas valdības būtībā apgalvo, ka jaunā kārtība un jaunās definīcijas vienkārši precizējot to, kas jau bija piemērojams iepriekš saskaņā ar Regulu Nr. 258/97. Tāpēc ir jāsalīdzina abu formulējums.

27. Otrkārt, saistībai starp abu regulu materiālajām piemērošanas jomām ir arī nozīme laika ziņā. No Regulas 2015/2283 35. panta 2. punkta izriet, ka produkti, uz kuriem attiecas jaunās regulas materiālās darbības joma, bet uz kuriem neattiecās iepriekšējā regula un kuri tikuši likumīgi tirgoti pirms 2018. gada 1. janvāra, varēja palikt tirgū līdz 2020. gada 2. janvārim, ja vien neīstenojas neviens cits šajā noteikumā minēts pieņēmums. Tādējādi, ja tiktu konstatēts, ka uz attiecīgajiem produktiem iepriekšējā regula *neattiecās*, bet tie tomēr šajā laikā tikuši *likumīgi* laisti tirgū, no tā izrietētu, ka šo produktu tirdzniecība pagaidām varētu turpināties līdz 2020. gada 2. janvārim.

B. Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunkts

28. Iesniedzējtiesa jautā, vai nesadalīti dzīvnieki, it īpaši nesadalīti insekti, kas paredzēti lietošanai cilvēku uzturā, *jau* bija iekļauti Regulas Nr. 258/97 materiālās piemērošanas jomā, lai noteiktu, vai pamatlietas faktu norises laikā, kad vēl bija spēkā Regula Nr. 258/97, attiecīgo produktu tirdzniecībai bija nepieciešama atļauja saskaņā ar Regulu Nr. 258/97.

29. Apelācijas sūdzības iesniedzējs un Komisija uzskata, ka no šīs tiesību normas formulējuma izrietot, ka Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkts neattiecās uz pārtikas produktiem, kas izgatavoti no nesadalītiem dzīvniekiem. Tāpēc nesadalīti insekti neesot ietilpuši ne pārtikas produktu sastāvdaļu, kuras izdalītas no dzīvniekiem, kategorijā (regulas 1. panta 2. punkta e) apakšpunkts), ne kādā citā 1. panta 2. punktā uzskaitītajā kategorijā. Francijas un Itālijas valdības apstrīd šo secinājumu, pamatojoties uz Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta vispārējo sistēmu un mērķi.

1. Teksts

30. Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punktā bija ietverti divi kumulatīvi nosacījumi, lai pārtikas produktus vai pārtikas produktu sastāvdaļas kvalificētu kā jaunas un uz tām attiektos šis regulējums. Pirmkārt, *laika* nosacījums: Regula Nr. 258/97 tika piemērota tādu pārtikas produktu un pārtikas produktu sastāvdaļu laišanai tirgū toreizējā Kopienā, kas iepriekš (proti, pirms 1997. gada) Kopienā ievērojamā mērā nebija izmantoti cilvēku uzturā. Otrkārt, bija *būtiskais* nosacījums: pārtikas produktiem un pārtikas produktu sastāvdaļām bija jāiekļaujas vienā no 1. panta 2. punktā uzskaitītajām kategorijām.

31. Iesniedzējtiesa neapšauba pirmo, *laika*, nosacījumu. Lai gan pierādīšanas jautājumi saistībā ar to, kurš un kā noteiks "patēriņa ievērojamo līmeni" Kopienā, kas ietvertu visu Savienību kopumā, ne tikai vienu dalībvalsti vai tās daļu, bez šaubām, būtu intriģējoši, tie nav šī lūguma priekšmets.

32. Tāpēc, tūlīt pārejot pie *būtiskā* nosacījuma, – kas ir jāsaprot ar "pārtikas produktu sastāvdaļām, kuras ir izdalītas no dzīvniekiem"?

33. Regulā nebija definēts ne jēdziens "sastāvdaļas", ne "izdalītas no". Tomēr saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tādu jēdzienu nozīme un tvērums, kuriem Savienības tiesībās nav sniegta nekāda definīcija, ir jānoskaidro saskaņā ar to ierasto nozīmi ikdienas valodā, ievērojot saistību, kādā tie tiek lietoti, un ar normu, kura daļu tie veido, sasniedzamos mērķus [5].

5 Skat., piemēram, spriedumus, 2016. gada 9. novembris, *Davitas* (C-448/14, EU:C:2016:839, 26. punkts), un 2017. gada 26. oktobris, *The English Bridge Union* (C-90/16, EU:C:2017:814, 18. punkts un tajā minētā judikatūra).

34. Oksfordas angļu valodas vārdnīcā (*Oxford English Dictionary*) *sastāvdaļas* ir definētas kā "jebkuri pārtikas produkti vai vielas, kas ir apvienotas, lai pagatavotu konkrētu ēdienu" un *izdalīt* kā "kaut ko identificēt un rīkoties ar to atsevišķi vai, ķīmijā, bioloģijā, iegūt vai ekstrahēt (piemēram, savienojumu) tīrā veidā". Turklāt Komisija ir atzīmējusi, ka jēdziens *sastāvdaļas* esot definēts citā Savienības tiesību aktā kā "jebkura viela vai produkts, tostarp aromatizētāji, pārtikas piedevas un pārtikas fermenti, un jebkuras kombinētas sastāvdaļas vienība, ko lieto pārtikas ražošanas vai sagatavošanas procesā un ko, pat izmainītā veidā, satur arī gatavais produkts"[6].

35. Tādējādi pārtikas produktu *sastāvdaļa*, kā to varētu norādīt jebkurā no lietotajām oficiālajām valodām[7], ir lielāka, salikta galaprodukta sastāvdaļa. Parasti tas nav produkts, ko paredzēts patērēt iekšķīgi un tādu, kāds tas ir, bet gan pievienot kaut kam, lai radītu citu pārtikas produktu vai noteiktu ēdienu. Protams, jāatzīst, ka attiecībā uz dažām vielām tas varētu būt nedaudz neskaidri. Pastāv vairākas sastāvdaļas, kuras pašas var ēst (piemēram, medus vai cukurs).

36. Tomēr tas neattiecas uz *nesadalītiem* dzīvniekiem. Šajā ziņā nesadalīti dzīvnieki, visticamāk, nebūs sastāvdaļa. Vismaz gaļēdājiem tie ir *pārtikas produkti*, nevis *pārtikas produktu sastāvdaļa*. Tā kā Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunktā ir skaidri nodalīta pārtika (pārtikas produkti) no pārtikas sastāvdaļām un uz tām [šis apakšpunkts] attiecas tikai saistībā ar dzīvniekiem, jāsecina, ka dzīvnieki, kurus ēd pašus pilnībā vai ēd dažas to daļas, nevarētu būt pārtikas "sastāvdaļa" Regulas Nr. 258/97 izpratnē.

37. Tālāk – var būt kaut kas *izdalīts no* dzīvniekiem[8]. Pretstatā, piemēram, "sastāv no" vai "ražots no"[9] – "izdalīts no" attiecas uz ekstrakcijas procesu no dzīvnieka neatkarīgi no tā, vai tas ir nesadalīts dzīvnieks vai tā daļas, tādējādi vēl vairāk ierobežojot šīs regulas darbības jomu saistībā ar dzīvniekiem. Vārdkopu "izdalīts no" var interpretēt divējādi: pirmkārt, kā ķīmisku, bioloģisku vai mehānisku procesu, kurā esences, substrātus, pulverus, šajā izpratnē patiešām jebkura veida sastāvdaļas, iegūst no dzīvniekiem. Tas noteikti būtu dabiskāks formulējums. Otrkārt, iespējams, ka izdalīšanas procesu tomēr varētu interpretēt arī tā, ka tas vienkārši attiektos uz sastāvdaļas mehānisku ekstrakciju no dzīvnieka ķermeņa. Šajā pēdējā izpratnē "izdalīts no", iespējams, varētu nozīmēt arī izņemšanu no dzīvnieka, tādējādi faktiski attiecoties uz atsevišķu dzīvnieka daļu vai orgānu.

38. Tomēr "izdalīts no" nevienā iespējamā interpretācijā nevarētu attiecināt uz nesadalītu dzīvnieku, ja vien netiktu veidota tautoloģija, kurā nesadalīti dzīvnieki tiek "izdalīti no" nesadalītiem [veseliem] dzīvniekiem[10].

39. Visbeidzot, kombinējot Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunktā ietvertajā definīcijā minētās atsevišķās sastāvdaļas vienā ēdienā, *pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem*, to dabiskajā interpretācijā attiektos uz sastāvdaļām, kas iegūtas no dzīvniekiem, kuri ir pievienoti citam pārtikas produktam. Citiem vārdiem: i) nesadalīti dzīvnieki, kas paši tiek apēsti, tādējādi netika iekļauti; ii) dzīvnieku, kas paši tiek apēsti, daļas netika iekļautas; iii) nesadalīti dzīvnieki, kurus izmanto kā sastāvdaļu ēdiena pagatavošanai, ciktāl tas ir iespējams, netika iekļauti; iv) varēja tikt iekļautas tikai īpašas dzīvnieku daļas vai elementi, ko izmanto kā sastāvdaļu.

6 Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011 (2011. gada 25. oktobris) par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem (OV 2011, L 304, 18. lpp.) 2. panta 2. punkta f) apakšpunkts. Tomēr jāatzīmē, ka ar Regulas Nr. 258/97 2. panta 1. punktu no tā piemērošanas jomas īpaši tika izslēgti aromatizētāji, pārtikas piedevas un ekstrakcijas šķīdinātāji.

7 Piemēram, franču valodā "ingrédients alimentaires"; vācu valodā "Lebensmittelzutaten"; itāļu valodā "ingredienti alimentari"; spāņu valodā "ingredientes alimentarios"; poļu valodā "składniki żywności"; čehu valodā "složky potravin"; holandiešu valodā "voedselingrediënten".

8 Piemēram, franču valodā "isolés à partir d'animaux"; vācu valodā "aus Tieren isolierte"; itāļu valodā "isolati a partire da animali"; spāņu valodā "obtenidos a partir de animales"; poļu valodā "pochodzące od zwierząt"; čehu valodā "izolované z živočichů"; holandiešu valodā "uit dieren zijn geïsoleerd".

9 Jēdzieni, kas tagad tiek lietoti Regulā 2015/2283 (skat. iepriekš, 12. un 23. punkts).

10 Pienācīgi ņemot vērā Francijas valdības iesniegtos faktoloģiskos paskaidrojumus, ka visi insekti, kas Francijas tirgū tiek pārdoti lietošanai cilvēku uzturā, tirdzniecības posmā tādā vai citādā veidā būtu tikuši apstrādāti to saglabāšanai un pārvadāšanai. Tāpēc, pārdodot tos, tie vairs nebūtu, tehniski izsakoties, *nesadalīti*, piemēram, austeres vai olas, jo tām būtu liegts vismaz ūdens. Kaut gan šis arguments ir tehniski patiess, man joprojām šķiet, ka kaltēts nesadalīts circenis ir un paliek circenis, pat ja to pārdod kā gardēžu čipsus.

40. Novēršoties no abstraktā un tā vietā izmantojot konkrētu piemēru: kā ir ar varžu kājiņu lietošanu uzturā? Atbilstoši manai "pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem", interpretācijai [11] Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunkts uz varžu kājiņu lietošanu cilvēku uzturā neattiektos. Varžu kājiņas ir dzīvnieku, kas paši tiek ēsti, daļas, nevis no dzīvniekiem izdalīta sastāvdaļa. Savukārt uz hipotētisku varžu kājiņu pulveri vai varžu miltiem, ja tādi patiešām pastāvētu kā sastāvdaļas, kuras ir izdalītas no vardēm, [tas] patiešām varētu attiekties.

41. Tas pats tādējādi jāattiecina arī uz insektu daļām. Tas *a fortiori* attiecas uz *nesadalītiem* insektiem. Protams, Regula Nr. 258/97 būtu varējusi potenciāli tikt piemērota sastāvdaļām, kuras ir izdalītas no insektiem, ja tādas kādreiz tiktu izmantotas kā sastāvdaļas citos produktos [12]. Tomēr tās teksts nepārprotami neattiecās uz nesadalītiem insektiem, kurus pašus paredzēts ēst, tāpat kā to nebija paredzēts attiecināt uz citiem nesadalītiem dzīvniekiem.

2. Konteksts

42. Jāatzīmē divi juridiskā pamatojuma elementi: Regulas Nr. 258/97 iekšējā sistēma un loģika (1) un, ciktāl to iespējams pārbaudīt, – vēsturiskais konteksts un likumdošanas nolūks (2). Šie divi punkti sniedz atbildi uz Francijas un Itālijas valdību izvirzītajiem strukturālajiem argumentiem attiecībā uz toreizējā Kopienas likumdevēja izmantoto regulatīvo iespēju iekšējo loģiku un saskaņotību (3).

1) Iekšējā loģika: mikroizmaiņas struktūrā

43. Ieskats citās 1. panta 2. punkta īpašajās kategorijās, kurām bija jāveido jauno pārtikas produktu definīcijas būtiskais elements, ir diezgan nozīmīgs. Sākotnējām sešām kategorijām [13] bija diezgan skaidrs kopsaucējs: pārtikas produkti vai pārtikas produktu sastāvdaļas tika modificētas vai nu ģenētiski (atbilstoši a) un b) apakšpunktam), vai molekulārā līmenī (atbilstoši c) apakšpunktam), vai mikro (bioloģiskajā) līmenī (atbilstoši d) apakšpunktam) vai tika izveidotas pašlaik neizmantotā jaunā ražošanas procesā, izraisot būtiskas izmaiņas pārtikas produkta sastāvā vai struktūrā (atbilstoši f) apakšpunktam). Rezumējot un vienkāršoti sakot, acīmredzami, ka šo normatīvo aktu bija paredzēts attiecināt uz mikroizmaiņām organismos, kas galu galā tiek lietoti cilvēku uzturā.

44. Šāds iekšējais konteksts un loģika tikai apstiprina to, ka Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunkta gramatiskā interpretācija ir pareiza: ja 1. panta 2. punktā minēto kategoriju loģikai būtu jāattiecas uz mikroizmaiņām, būtu diezgan pārsteidzoši, ja pēkšņi kategorija no šāda saraksta būtu piemērojama nesadalītiem dzīvniekiem, tos nekādā veidā nemainot šajā mikrolīmenī. Tādējādi ar 1. panta 2. punkta kopējo struktūru ir diezgan labi izskaidrots tas, ko Savienības likumdevējs varētu būt iecerējis e) apakšpunktā, proti, precīzi cenšoties panākt to, kas tajā minēts: *pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras ir izdalītas* (patiešām, šajā izpratnē galvenokārt bioloģiski vai ķīmiski, vai jebkādā citā veidā izraisot izmaiņas mikrobioloģiskajā līmenī) *no dzīvniekiem*.

11 Neatkarīgi atkal no jautājuma par to, vai varžu kājiņas 1997. gadā ir *ievērojamā* mērā tikušas izmantotas cilvēku uzturā *Kopienā*. Patēriņš *Francijā* noteikti nebija nenozīmīgs. Runājot par *visu Savienību*, tas varētu būt cits stāsts.

12 Atzīstot, ka nav daudz piemēru, kas šajā sadaļā tūlīt nāktu prātā, proti, ja tiek ignorēts (pēc Harija Potera domām, bez šaubām, plaukstošs) burvju dziru tirgus.

13 Atspoguļots šo secinājumu 5. punktā.

2) Vēsturiskais konteksts un likumdošanas nolūks

45. Ciktāl tas attiecas uz vēsturisko kontekstu un likumdošanas nolūku, Komisija apgalvo, ka neesot skaidrs, vai Savienības likumdevējs ir konkrēti gribējis par mērķi izvēlēties insektus. Vēl mazāk skaidrības esot par to, vai tas ir apzinājies riskus, ko varētu radīt šādu produktu patēriņš. Visticamāk, ka Savienības likumdevējs esot nolēmis regulēt tikai tos produktus, kurus bija paredzējis laist tirgū 1997. gadā.

46. Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta izstrādes gaita norāda, ka Komisija sākotnēji ir ierosinājusi diezgan visaptverošu pieeju. Sākotnējā regulas projektā 1992. gadā Komisija patiešām ierosināja iekļaut produktus, kas "ražoti no vai sastāv no, vai satur organismu vai tā daļu, attiecībā uz kuru pārtikas nozarē nav veikta izpēte"[14]. Šī patiešām plašā definīcija pazuda Komisijas grozītajā priekšlikumā pēc Eiropas Parlamenta pirmā lasījuma.

47. Tātad, ciktāl iespējams noteikt jaunu nodomu, sākotnējā plašā definīcija drīzāk tika ievērojami sašaurināta. Savienības likumdevēja nodoms nebija ierobežotā apakškategorijā "pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem" visaptveroši iekļaut jaunus pārtikas produktus, kas saistīti ar *dzīvniekiem*, izņemot 1. panta 2. punkta e) apakšpunktā noteikto. Tas ir savā ziņā saprotami, jo 1997. gadā pieejamiem pārtikas produktiem, kas iegūti no dzīvniekiem, šķita bijusi ilga pārtikas produktu lietošanas vēsture tajā laikā. Eiropā nebija šāda veida jaunu pārtikas produktu, ciktāl tas attiecās uz nesadalītiem dzīvniekiem, jo uz tradicionālajiem pārtikas produktiem jau attiecās citi Savienības tiesību akti[15].

48. Visbeidzot, ciktāl tas attiecas uz *insektiem* kā pārtiku, šķiet, ka Savienības likumdevējam šajā sakarā nav bijis īpaša nodoma. Galu galā – kāpēc lai būtu: nesadalītu insektu vai to daļu tolaik Eiropas ēdienkartē īsti nebija.

3) Interpretēšana pret tiesiskā regulējuma izvēles pamatošanu

49. Neraugoties uz tikko izklāstīto skaidro formulējumu un strukturālajiem argumentiem, Francijas un Itālijas valdības aizstāv viedokli, ka nesadalīti insekti esot iekļauti Regulā Nr. 258/97, pamatojoties uz tās vispārējo shēmu un mērķi. Šo valdību izvirzītie argumenti attiecībā uz Regulas Nr. 258/97 struktūru būtībā ir divdaļīgi.

50. Pirmkārt, Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunktā esot skaidrs nodalījums, pamatojoties uz to, vai pārtika un pārtikas sastāvdaļas tiek iegūtas no augiem vai no dzīvniekiem. Uz pārtikas produktiem, kas ražoti *no augiem*, tikusi vispusīgi attiecināta Regula Nr. 258/97, tai attiecoties uz "pārtikas produktiem un pārtikas produktu sastāvdaļām, kuras sastāv vai ir izdalītas no augiem". Tādējādi 1. panta 2. punkta e) apakšpunktā patiešām ietilpstot i) pārtikas produkti, kuri sastāv no augiem, ii) pārtikas produkti, kuri ir izdalīti no augiem, iii) pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras sastāv no augiem, un iv) pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras ir izdalītas no augiem[16]. Savukārt attiecībā uz pārtiku, kas saistīta ar dzīvniekiem, 1. panta 2. punkta e) apakšpunkts aptverot tikai vienu apakškategoriju, proti, *pārtikas produktu sastāvdaļas*, kuras ir *izdalītas* no dzīvniekiem. Šajā sakarā Francijas valdība apgalvo – pat ja izteicienu, kas tiek izmantoti attiecībā uz dzīvniekiem, no vienas puses, un augiem, no otras puses, teksts patiešām atšķiras, tie esot jālasa vienādi.

14 Regulas projekta I pielikuma otrais ievilkums (COM(92) 295 galīgā redakcija – SYN 426 (OV 1992, C 190, 3. lpp.)).

15 Uz "tradicionāliem" pārtikas produktiem vai pārtikas produktu sastāvdaļām, kas sastāv no dzīvnieku daļām vai ir izdalītas no tām, starp citiem Savienības tiesību aktu parasti attiektos Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 178/2002 (2002. gada 28. janvāris), ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu (OV 2002, L 31, 1. lpp.).

16 Protams, atkal ar nosacījumu, ka tie nav "pārtikas produkti un pārtikas produktu sastāvdaļas, kas iegūtas ar tradicionālo vairošanos vai pavairošanu un kam ir droša pārtikas produktu lietošanas vēsture".

51. Otrkārt, iekšējās loģikas jautājums ir pašā *dzīvnieku kategorijā*, kas tiek vienkāršota līdz jautājumam, kāpēc būtu jāaptver tikai sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem, nevis nesadalīti dzīvnieki. Šajā sakarā Francijas valdība apgalvo, ka nebūtu loģiski nošķirt pārtikas produktus no pārtikas produktu sastāvdaļām, jo patērētāji galu galā tos visus apēdīs. Tāpat nebūtu jēgas piemērot noteikumus par jauniem pārtikas produktiem pārtikas produktu sastāvdaļām, kas satur insektu daļas, bet izslēgt nesadalītus insektus, kā to apgalvo arī Itālijas valdība.

52. Turklāt Francijas valdība uzskata, ka nesadalītu insektu un to daļu neiekļaušana Regulas Nr. 258/97 piemērošanas jomā pārkāptu nediskriminācijas principu starp uzņēmumiem, kas tirgo insektus saturošus pārtikas produktus, un tiem, kas tirgo nesadalītus insektus, kuri paredzēti lietošanai cilvēku uzturā. Tā kā abi ir salīdzināmā situācijā, uz abiem būtu jāattiecina vieni un tie paši tiesību akti.

53. Manuprāt, Francijas valdības izvirzītie argumenti ar nosaukumu "vispārējā shēma" pieder pie "kāpēc arī ne" argumentu kategorijas, uz kuriem pamatlīmenī un juridiska teksta interpretācijas jomā var vienkārši atbildēt ar "jo tajā tā nav teikts". Ar šādiem argumentiem tiek apšaubīta Savienības likumdevēja noteiktā izvēle un kategorijas, liekot domāt, ka varbūt būtu bijis jāiekļauj arī kaut kas cits. Ar tiem jau tiek sākts norādīt uz būtībā galveno Francijas valdības izvirzīto argumentu, kas ir pilnībā izstrādāts attiecībā uz Regulas Nr. 258/97 mērķi un nolūku: tā kā pasākuma nolūks ir aizsargāt sabiedrības veselību un valdība uzskata, ka nesadalīti insekti var radīt problēmas arī sabiedrības veselības jomā, tie būtu jāiekļauj arī neatkarīgi no tekstā teiktā.

54. Šos argumentus aplūkošu nākamajā iedaļā par Regulas Nr. 258/97 mērķi un to, ko tas var nozīmēt tās jēdzienu interpretācijā. Tomēr, manuprāt un jebkurā gadījumā, strukturālā atbilde uz šiem jautājumiem jau ir sniegta šīs iedaļas a) un b) apakšpunktā ar noteikumu, ka šāda atbilde faktiski būtu sniedzama, *interpretējot* atvasināto tiesību aktu skaidru noteikumu (kad jautājums, uz kuru jāatbild, parasti skar tiesību aktos atrodamo nozīmi), nevis saskaroties ar to *spēkā esamību* (kad likumdevējam patiešām var jautāt, kas ir motivējis tā izvēli par dažu citu kategoriju (ne)iekļaušanu, tādējādi liekot tam izskaidrot un pamatot pamatā esošo likumdošanas loģiku).

55. Regulas Nr. 258/97 mērķis, šķiet, ir bijis vērsts uz sastāvdaļām, kuras iegūtas no dzīvniekiem, nevis nesadalītiem dzīvniekiem, jo regulas vispārējais uzdevums bija pārtikas produktu mikrolīmeņa, nevis makrolīmeņa izmaiņas. Plašāka (nesadalītu) augu uztveršana, salīdzinot ar (nesadalītiem) dzīvniekiem, šķiet, esam izvēle, jo tās pieņemšanas laikā, kaut arī augi gadu desmitiem ilgi bija tikuši modificēti [17], eiropieši toreiz vēl nemainīja savus patēriņa ieradumus attiecībā uz dzīvniekiem. Tādējādi, domājams, šāda nesadalītu dzīvnieku iekļaušana gandrīz nebija vajadzīga, protams, izņemot tos dzīvniekus, uz kuriem jau attiecās citi 1. panta 2. punkta apakšpunkti.

C. Vai Regulas Nr. 258/97 teksts ir "pārinterpretēts", ņemot vērā tās mērķi(-us) (vienu no tiem)?

56. Galvenais Francijas valdības izvirzītais arguments, ko pastiprina atsauces uz vairākiem pētījumiem un ziņojumiem, kurus sniegušas šīs valsts aģentūras, attiecas uz Regulā Nr. 258/97 izvirzīto aizsardzības mērķi. Tas ir šāds. Norādītais Regulas Nr. 258/97 mērķis ir sabiedrības veselības aizsardzība. Šī mērķa īstenošanas izpratnē Regula Nr. 258/97 attiecas uz pārtikas produktu sastāvdaļām, kuras izdalītas no dzīvniekiem. Tādējādi tikpat labi varētu būt iekļautas arī sastāvdaļas, kuras ir izdalītas no insektiem. Ja Savienības likumdevējs tādējādi atzinis, ka insektu sastāvdaļas varētu radīt risku veselībai un tāpēc regulai būtu jāattiecas uz tām, regula *a fortiori* būtu jāattiecina arī uz nesadalītiem insektiem, jo tie rada tādu pašu, ja ne pat lielāku risku.

17 Kā tas skaidri atzīts arī ar savstarpējo norādi Regulas Nr. 258/97 preambulas 4. apsvērumā uz jaunām augu šķirnēm un lauksaimniecības augu sugu šķirnēm.

57. Apelācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā, iepriekšējās regulas mērķis aizsargāt sabiedrības veselību neietekmējot faktu, ka nesadalīti insekti nebija iekļauti tās materiālajā piemērošanas jomā. Šīs regulas formulējums esot pietiekami skaidrs. Tādējādi neesot jāizmanto teleoloģiska Regulas Nr. 258/97 interpretācija.

58. Komisija uzskata, ka nesadalītu insektu izslēgšana esot bijusi atbilstīga citam Regulas Nr. 258/97 mērķim, proti, veicināt iekšējā tirgus izveidi. Ja Savienības likumdevējs var paļauties uz LESD 114. pantu, lai novērstu turpmākus šķēršļus tirdzniecībai, kas rodas no atšķirībām starp valstu likumiem, tad šādiem šķēršļiem esot jābūt iespējamiem, un attiecīgā pasākuma mērķis esot tos novērst.

59. Francijas valdība, ko atbalsta Itālijas valdība, faktiski ierosina Regulas Nr. 258/97 piemērošanas jomu *teleoloģiski paplašināt*. Tam, kas iepriekš nebija iekļauts, vajadzētu būt tagad [iekļautam], jo tas radot tāda paša veida apdraudējumu.

60. Tiesu arsenālā patiešām pastāv interpretācijas paņēmiens, ko sauc par *teleoloģisko samazināšanu*: kaut ko, kas, normāli interpretējot attiecīgajos tiesību aktos izmantotos jēdzienus, pirmajā acumirklī tiek iekļauts, galu galā tiesa izslēgs, jo, ņemot vērā tiesību akta mērķi un nolūku, tam vispār nebija jābūt iekļautam. Tas vienkārši tur ietilpināts, jo likumdevēji parasti izmanto plašus un atvērtus jēdzienus. Tādējādi var gadīties, ka to piemērošana bez teleoloģiskas samazināšanas būs pārāk vispārīga.

61. Tomēr noteikta tiesību akta mērķa vai arī, kā Komisija pareizi norāda, tikai viena no tiem ievērošanu un – pamatojoties uz to, klusējot vai pat pretēji šī dokumenta skaidram formulējumam – jaunu, šajos tiesību aktos iepriekš neparedzētu kategoriju iezīmēšanas uzsākšanu patiešām var dēvēt par leģislatīva instrumenta "materiāltiesiskās piemērošanas jomas teleoloģisko paplašināšanu". Atskaitot šo eifēmismu, tas tomēr ir arī plašāk pazīstams ar citu vārdu: likumdošana.

62. Būtu nudien nedaudz liekulīgi tagad sākt pārmest Francijas valdībai šīs robežas neievērošanu savos argumentos. Tomēr ir godīgi atzīt, ka šīs Tiesas pieredze, ievērojot tiesas spriešanas funkcijas robežu pagātnē, nebūt nav bijusi nevainojama. Tālāk pēc argumenta, ka Regula 2015/2283 ir tikai skaidrojums tam, kas vienmēr ir bijis ietverts Regulā Nr. 258/97, izvērtēšanas (1) es vēlreiz mēģināšu pārliecināt Tiesu neiesaistīties šāda veida *ex post* interpretācijas pielāgošanā vai drīzāk citādi skaidras atvasināto tiesību normas pārrakstīšanā (2).

1. Regula 2015/2283: grozījums vai kodifikācija?

63. Lai noteiktu Regulas Nr. 258/97 piemērošanas jomu, Francijas valdība ierosina to interpretēt, *ņemot vērā* Regulu 2015/2283. Tā uzskata, ka Regulas 2015/2283 piemērošanas joma nebija paredzēta plašāka par Regulas Nr. 258/97 piemērošanas jomu. Ar jauno regulu šī joma esot tikai precizēta, ņemot vērā kopš 1997. gada notikušo zinātnes un tehnoloģijas attīstību. Tas, ka nesadalīti insekti un to daļas tagad ir skaidri iekļauti jaunajos noteikumos, nenozīmējot, ka iepriekšējos noteikumos tas tā nebija.

64. Aizstāvot šo nostāju, Francijas valdība atsaucas uz Regulas 2015/2283 preambulas 6. un 8. apsvērumu. Preambulas 6. apsvērumā teikts, ka "jauna pārtikas produkta esošā definīcija Regulā (EK) Nr. 258/97 būtu *jāprecizē un jāatjaunina*" [18]. Saskaņā ar preambulas 8. apsvērumu "šīs regulas darbības jomai principā ir jāpaliek tādai pašai kā Regulas (EK) Nr. 258/97 darbības jomai. Tomēr, pamatojoties uz zinātnes un tehnoloģiju sasniegumiem, kas gūti pēc 1997. gada, ir atbilstīgi *pārskatīt, precizēt un atjaunināt* pārtikas produktu kategorijas, kas uzskatāmas par jaunu pārtikas produktu kategorijām. Minētajās kategorijās būtu jāiekļauj arī insekti un to daļas [..]" [19].

18 Mans izcēlums.

19 Mans izcēlums.

65. Turpretī šos divus apsvērumus apelācijas sūdzības iesniedzējs un Komisija ir interpretējuši atšķirīgi. It īpaši, pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja domām, tas, ka insekti tagad ietilpst Regulas 2015/2283 piemērošanas jomā, nebūt nenozīmējot, ka tie tajā ietilpa arī saskaņā ar iepriekšējiem noteikumiem. Nesadalītu insektu iekļaušana neesot tikai skaidrojums, bet gan papildinājums iepriekšējai jaunu pārtikas produktu definīcijai.

66. Ņemot vērā abu noteikumu skaidro formulējumu, kas detalizēti apskatīts šo secinājumu iepriekšējās iedaļās, uzskatu, ka Francijas valdības arguments ir pilnīgi nepārliecinošs. Pirmkārt, pietiek tikai pretstatīt abu nosacījumu formulējumus attiecīgajās regulās: "pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras izdalītas no dzīvniekiem", no vienas puses, un "pārtikas produkts, kas sastāv, ir izdalīts vai ražots no dzīvniekiem vai to daļām", no otras puses. Otrkārt, citēto apsvērumu līmenī šķiet, ka Francijas valdība koncentrējas tikai uz vārdu "precizēt", vienlaikus izlaižot vienlīdz aktuālos un skaidri formulētos "atjaunināt" un "pārskatīt".

67. Treškārt, strukturālā līmenī tāda noteikuma kā Regulas 2015/2283 35. panta 2. punkts pastāvēšana pierāda, ka Savienības likumdevējs ir labi apzinājies, ka regulas materiāltiesiskās piemērošanas joma kopumā ir daudz plašāka nekā tās 1997. gada priekšgājējai. Tāpēc arī bija nepieciešams paredzēt pārejas periodu, lai pielāgotos tiem produktiem, kuri likumīgi tika laisti tirgū brīdī, kad stājās spēkā Regula 2015/2283, bet uz kuriem neattiecās Regula Nr. 258/97. Pēc Komisijas domām, Regulas 2015/2283 35. panta 2. punktu patiešām esot bijis paredzēts attiecināt uz *nesadalītiem insektiem*, lai nodrošinātu, ka tas joprojām varētu brīvi cirkulēt, kaut arī ierobežotu laika posmu, pēc Regulas 2015/2283 stāšanās spēkā.

68. Tādējādi Regulas 2015/2283 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta v) punktā iekļautās definīcijas, kas attiecas uz pārtikas produktiem no dzīvniekiem, piemērošanas joma salīdzinājumā ar Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunktu pilnībā skaidri ir grozījums, ar ko ievērojami paplašina šīs definīcijas piemērošanas jomu.

2. Regulas Nr. 258/97 darbības jomas dinamiska (pār)interpretācija, ņemot vērā tās mērķi (mainītā sociālā kontekstā)?

69. Visbeidzot, atliek vēl arguments par "tiesiskā atjauninājuma" nepieciešamību attiecībā uz to, kas tiek uzskatīts par novecojušu Savienības tiesību aktu. Pat ja būtu jāpiekrīt, ka toreiz nepilnību nebija, jo insekti 1997. gadā nebija īsti *à la carte*, 2016. gadā, kad *préfet de police de Paris* (Parīzes policijas prefekts) lika *Entoma* izņemt tos no tirgus, nepilnības acīmredzot pastāvēja. Vai tāpēc nebūtu iespējams izmantot Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta e) apakšpunkta "dinamisku interpretāciju", lai secinātu, ka dzīvnieki ietilpa pēdējās minētās regulas piemērošanas jomā sekojošās ēšanas paradumu attīstības un ar to saistītu jaunu risku rašanās rezultātā?

70. Patiešām, (nenoteiktu) juridisku jēdzienu interpretācijai nekad nevajadzētu būt statiskai. Tai jāatspoguļo gan tehniskā, gan sociālā sabiedrības attīstība [20]. Morāles kategorijas laika gaitā attīstās [21]. Tas pats attiecas uz tehniskajām definīcijām, tādām kā, piemēram, "pārtika". Šādu jēdzienu interpretāciju nevar iesaldēt laikā.

71. Ņemot vērā šajos secinājumos minēto, šādam likuma dinamiskumam, ja to veic tiesa, ir robežas. Var minēt trīs vispārīgas [robežas], kas ir piemērojamas transversāli, kā arī vēl vienu papildu, kas īpaši svarīga ir ļoti tehniskās jomās.

20 Skat. manus secinājumus lietā *Confédération paysanne* u.c. (C-528/16, EU:C:2018:20, 100. punkts un nākamie punkti).

21 Skat., piemēram, jēdzienu "sabiedrības morāle" nesenā spriedumā, 2020. gada 27. februāris, *Constantin Film Produktion/EUIPO* (C-240/18 P, EU:C:2020:118, 39. punkts).

72. Pirmkārt un vissvarīgāk, pats teksts ir robeža. Ierosinātajai dinamiskajai interpretācijai jābūt saderīgai ar vārdu dabisko nozīmi, kas patiesi interpretēti to mainīgajā kontekstā. Tādējādi maz ticamajā gadījumā, ja 1850. gada teksts attiektos uz "atbildību par transportlīdzekļiem", interpretējot to mūsdienās, šāda atbildība ietvertu (mehānisku) automobili, kā arī elektroautomobili. Ja tekstā būtu atsauce uz "atbildību par autobusiem", noteiktos apstākļos šajā jēdzienā joprojām varētu būt iespējams iespiest (mehānisku) automobili. Tomēr, ja teksts būtu lasāms kā "atbildība par publiski iznomātiem viena zirga vilktiem maziem divriteņu ratiņiem", tad (mehāniska) automobiļa iekļaušana šajā jēdzienā vienkārši vairs nebūtu iespējama.

73. Tāpēc ir svarīgi, ko var saprātīgi pielāgot konkrētajam tekstam tā saprātīgi pieņemamās semantiska rakstura neskaidrības ietvaros, kam vajadzētu būt jebkura tiesiska paplašinājuma dabiskai robežai. Šajā gadījumā dzīvniekus, kurus pašus ir paredzēts lietot uzturā, vienkārši nevar iekļaut kategorijā "pārtikas produktu sastāvdaļas, kuras ir izdalītas no dzīvniekiem". Atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai vismaz attiecībā uz valstu tiesās piemērojamajām interpretācijas robežām [22] šī interpretācija nevar būt *contra legem* [23].

74. Otrkārt, ir tiesiskās noteiktības un tiesību paredzamības prasība, it īpaši indivīdiem, kuriem jāspēj vismaz zināmā mērā paredzēt, kāds ir piemērojamais tiesiskais režīms, un attiecīgi pielāgot savu rīcību [24]. Negaidītas un līdz ar to neparedzamas atkāpes no vārdu dabiskās nozīmes padara pārvietošanos pa jebkuru tiesisko sistēmu līdzīgu staigāšanai pa plūstošām smiltīm. Juridiskās stabilitātes trūkums interpretācijā veicina noteikumu cinismu un likuma neievērošanu: kāpēc gan satraukties par likumu, ja kaut kas, iespējams, katru dienu nozīmē kaut ko citu?

75. Tādas pašas robežas ir *a fortiori* piemērojamas, ja ar attiecīgo Savienības aktu tiek uzliki pienākumi vai sankcijas [25]. Lai gan šī lieta neattiecas uz sankcijām, tā attiecas uz [tādu] pienākumu noteikšanu tirgus dalībniekiem, kādu viņiem iepriekš piemērojamo noteikumu normālā konstrukcijā nebūtu bijis.

76. Treškārt, arguments par varas dalīšanu Savienībā horizontālajā līmenī, ko biežāk dēvē par institucionālo līdzsvaru, ņemot vērā tā faktisko piemērošanas praksi, varbūt varētu atkal nebūt spēcīgākais. Tomēr Savienības juridiskajā kontekstā tām pašām interpretācijas robežām ir arī vertikāla vai diagonāla ietekme: Savienības akta piemērošanas jomas skaidrojoša paplašināšana parasti ietekmē pilnvaru sadalījumu konkrētajā jautājumā starp Savienību un dalībvalstīm.

77. Saistībā ar šo aspektu izskatāmā lieta ir intriģējoša. Šķiet, ka tradicionālās lomas ir nedaudz mainītas. Francijas un Itālijas valdības faktiski necenšas atprasīt pārvaldības teritoriju, kas pareizi izstrādātas Savienības aktu piemērošanas jomas gadījumā būtu attiecināma uz dalībvalstīm. Viņu mērķis ir panākt pretējo.

22 Skat., piemēram, spriedumus, 2008. gada 15. aprīlis, *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 100. punkts), vai 2014. gada 15. janvāris, *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2, 39. punkts).

23 Tomēr skat., piemēram, spriedumu, 2016. gada 27. oktobris, Komisija/Vācija (C-220/15, EU:C:2016:815, 33.–48. punkts), pretstatā maniem secinājumiem lietā Komisija/Vācija (C-220/15, EU:C:2016:534, 23.–50. punkts).

24 Šajā ziņā skat., piemēram, spriedumus, 1982. gada 18. februāris, *Zuckerfabrik Franken* (77/81, EU:C:1982:70, 23. punkts); 2012. gada 19. jūnijs, *Chartered Institute of Patent Attorneys* (C-307/10, EU:C:2012:361, 60. punkts); un 2017. gada 2. marts, *Glencore Céréales France* (C-584/15, EU:C:2017:160, 55. punkts). Regulas Nr. 258/97 1. panta 2. punkta īpašajā kontekstā skat. arī ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Davitas* (C-448/14, EU:C:2016:39, 32. punkts).

25 Skat., piemēram, spriedumus, 2011. gada 29. marts, *ThyssenKrupp Nirosta/*Komisija (C-352/09 P, EU:C:2011:191, 80. un 81. punkts); 2017. gada 5. decembris, M.A.S. un M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936, 51.–57. punkts), un 2018. gada 20. marts, *Menci* (C-524/15, EU:C:2018:197, 46. un 49. punkts).

78. Tomēr, ja tiktu saglabāta šo secinājumu iepriekšējās iedaļās ieteiktā Regulas Nr. 258/97 piemērošanas jomas dabiskā interpretācija, tas nozīmētu, ka pirms Regulas 2015/2283 stāšanās spēkā dalībvalstis, ja tās to būtu vēlējušās, vienmēr būtu varējušas brīvi regulēt nesadalītu insektu laišanu tirgū. Uz šo jautājumu Regula Nr. 258/97 vienkārši neattiecās. Kā to pareizi norādījusi Komisija, nesadalītu dzīvnieku neiekļaušana praktiski nozīmēja, ka dalībvalstis saglabā kompetenci pieņemt noteikumus par tādu dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu laišanu tirgū, kas neietilpst regulas darbības jomā.

79. Šajā kontekstā Francijas valdības vispārējā argumentācija ir nedaudz neveikla. Nešķiet, ka Francija būtu pieņēmusi šādas valsts tiesību normas, ja tas būtu bijis tās saglabātajā kompetencē šajā jautājumā vai šaubu gadījumā saskaņā ar Regulas Nr. 258/97 12. panta 1. punktu. Turklāt nekur lietas materiālos nav minēts, ka šī dalībvalsts, ja tā uzskatītu, ka Regula Nr. 258/97, neraugoties uz tās formulējumu, patiešām attiecas uz nesadalītiem insektiem, būtu lūgusi noteikt šo lietu kā lietu par šīs regulas piemērošanas jomas interpretāciju atbilstoši tajā skaidri paredzētajiem mehānismiem (Regulas Nr. 258/97 1. panta 3. punkts kopsakarā ar tās 13. pantu).

80. Tas nenozīmē, ka pēc būtības Francijas valdības izvirzītie būtiskie argumenti par apdraudējumu saistībā ar insektu lietošanu cilvēku uzturā varētu nebūt pareizi. Drīzāk vienkārši jānorāda, ka gadījumā, ja kāds būtu gribējis šīs bažas pārvērst saistošos noteikumos, kuri tirgus dalībniekiem jāievēro, citi procesuālie pasākumi būtu bijuši piemērotāki nekā mēģinājumi *ex post facto* paplašināt ES tiesību akta piemērošanas jomu, attiecinot to uz jautājumiem, kuriem tas acīmredzami nebija piemērojams.

81. Ceturtkārt un visbeidzot, pastāv arguments, kas mudina ievērot piesardzību īpašās tiesību jomās, it īpaši tajās, kas attiecas uz ļoti tehniskām lietām, kurās tiesām ir maza kompetence. Šādās jomās trešais vispārīgais arguments par pilnvaru dalīšanu un no tā izrietošo demokrātisko leģitimitāti [26] iegūst papildu dimensijas zināšanu un kompetences ziņā.

82. Likumdošanas procedūrās kā politiskā un balsošanas procesa elements tiks uzklausīti gan sabiedrības, gan ekspertu viedokļi un, cerams, tiks atspoguļots viņu viedoklis. Savukārt tiesas, it īpaši tās, kuras neapkopo ekspertu atzinumus vai neuzklausa ekspertus – lieciniekus, ir vienkārši slikti sagatavotas lēmumu pieņemšanai par šādiem tehniskiem jautājumiem, jo īpaši tādiem, par kuriem ir maz vai vispār nav zinātnes atziņu vai vienprātības [27]. Viņu lomai šādās jomās vislabāk būtu jāpaliek minimālai, galvenokārt koncentrējoties uz diviem elementiem: elastības esamības pārbaudi, garantijām un pastāvīgas pielāgošanās un piesardzības līdzekļiem, kas ietverti attiecīgajā aktā, proti, riska pārvaldības *procesuālo aspektu* un nenoteiktību, no vienas puses, tikai ar *ierobežotu materiālu iejaukšanos* izņēmuma gadījumos, kad likumdošana ir neatsaucīga pret radikāli mainītajiem sociālajiem un tehniskajiem apstākļiem, no otras puses [28].

83. Tomēr abos gadījumos, ja tiktu atzīts, ka kāds no šādiem tiesību aktiem ir nepilnvērtīgs, piemērotāka tiesas iestāžu reakcija šādā kontekstā būtu atcelt apstrīdēto tiesību aktu vai tā nodalāmās daļas, tādējādi liekot (ES) likumdevējam [to] pārdomāt no jauna. Ļoti reti būs laba ideja tiesai, tajā skaitā šai Tiesai, sākt "skaidrojoši" iezīmēt jaunas kategorijas, kurām ir nepieciešams padziļināts tehniskais vai zinātniskais novērtējums un zināšanas par tēmu.

26 Šajā ziņā skat. arī nesenos ģenerāladvokāta Dž. Hogana [*G. Hogan*] secinājumus lietā Austrija/Komisija (C-594/18 P, EU:C:2020:352, 42. punkts).

27 Par reālistisku un saprātīgu tiesas pārbaudes robežu atzīšanu šādās lietās skatīt *Bundesverfassungsgericht* (Federālā konstitucionālā tiesa, Vācija) 2018. gada 23. oktobra rīkojumu lietā nr. 1 BvR 2523/13 (ECLI:DE:BVerfG:2018:rs20181023.1bvr252313).

28 Skat. detalizēti manus secinājumus lietā *Confédération paysanne* u.c. (C-528/16, EU:C:2018:20, 139.–141. punkts) vai manus secinājumus lietā *Lidl* (C-134/15, EU:C:2016:169, 90. punkts).

84. Secinot – tā kā šie elementi netiek skaidri izvirzīti, jo šādi jautājumi patiešām attiektos uz akta spēkā esamību, pietiek pieminēt, ka, no vienas puses, kā tas ir aprakstīts iepriekšējos šīs iedaļas punktos, Regulā Nr. 258/97 bija ietvertas drošības un pārskatīšanas klauzulas un procedūras, kuras acīmredzot netika izmantotas. No otras puses, ES likumdevējs patiešām ir reaģējis uz sociālām un zinātniskām izmaiņām, ciktāl tas attiecas uz jauniem pārtikas produktiem, kas sastāv no dzīvniekiem, kā jaunas regulas – Regulas 2015/2283 – pieņemšana to diezgan skaidri parāda. Neraugoties uz to, pēdējā minētā regula nav jāpiemēro *de facto* ar atpakaļvērstu spēku, izmantojot apšaubāmu tās priekšgājējas "interpretāciju judikatūrā".

V. Secinājumi

85. Ierosinu Tiesai atbildēt uz *Conseil d'État* (Valsts padome, Francija) uzdoto prejudiciālo jautājumu šādi:

– Nesadalīti dzīvnieki, kurus pašus ir paredzēts lietot uzturā, ieskaitot nesadalītus insektus, neietilpst Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 258/97 (1997. gada 27. janvāris), kas attiecas uz jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām, 1. panta 2. punkta e) apakšpunkta piemērošanas jomā.